

Klimat och osäkerhet: att formulera försiktiga utopier

Flera filosofiska frågeställningar aktiveras av klimatfrågan. Är vi moraliskt förpliktigade att agera, till vilka kostnader och vilka empiriska och normativa osäkerheter finns det som måste hanteras?

FN:s klimatorgan, IPCC, menar att natur- och samhällsvetenskaperna kan framställa väsentlig information om vad som är skadlig påverkan, men samtidigt är sådana frågor värdefrågor. Filosofin blir relevant när det gäller att definiera farliga klimatförändringar, bland annat i hur risk definieras. Risk, förstått som en skadlig konsekvens som kan inträffa med en känd sannolikhet, kombinerar deskriptiva och normativa aspekter. Om sannolikheten är okänd talar man istället om beslut under osäkerhet. Medan sannolikhet för en viss konsekvens uttrycker ett möjligt saktillstånd, är bedömandet av konsekvenser något normativt. Detta är ett område för etik (jämför discipliner som ekonomi). Frågor kring värden handlar om skäl att agera, vilka risker som bör undvikas eller begränsas och när det är tillåtet att exponera andra för risk. Exempelvis kan det finnas goda skäl att undvika katastrofala konsekvenser, även om sådana har en extremt låg sannolikhet att inträffa. Etiken får en roll när det gäller vilka risker som är acceptabla att utsätta framtida generationer för, men även ekosystem och arter. I vilken mån ska dessa inkluderas i våra beslut, vilken vikt bör de ha, och vilken typ av värde har de? Här finns centrala osäkerheter av normativa slag.

Det är svårt att planera med de långa tidsperspektiv som fordras för att undvika riskfyllda klimatförändringar. Hur sätter man mål som berör tillstånd år 2100? Ska målen enbart beakta nu existerande möjligheter, eller även antaganden om utvecklade teknologier, som kanske, men inte säkert, möjliggör andra tillstånd? På vilka sätt kan omvärlden förändras? Ett illustrativt exempel på utmaningen är när den svenska flottan 1830 planterade ekar på Visingsö för att säkerställa framtida möjligheter för svenska flottans skeppsbyggande. När ekarna var redo för detta syfte, på 1970-talet, hade byggandet av skepp förändrats radikalt.

På motsvarande sätt kan också önskvärdhet förändras och det finns osäkerheter gällande vilka moraliska plikter som gäller. Att undvika skada är exempelvis grundläggande inom många moralfilosofier. Men att släppa ut växthusgaserna skiljer sig från uppenbart skadliga handlingar, utförda av någon, mot någon annan. Ingen agent, vare sig individer eller nationer, orsakar nämligen på egen hand klimatförändringarna. Snarare bidrar de, i olika utsträckning, till att

höja sannolikheten för framtida skada. Om framtida individers intressen, eller arter och ekosystem, får en tung vikt och därmed ska spela en stor roll i våra beslut, kan även små utsläpp som ökar risken ytterst lite vara något som bör undvikas. Osäkerheter kring värden kan ge skäl att agera med försiktighet tills sakers rätta värde blir känt.

Att formulera mål som är stabila nog att ge vägledning över lång tid men som samtidigt är tillräckligt flexibla för att kunna justeras när ny information tillkommer behövs för att hantera osäkerheter men ändå på lång sikt nå ett önskvärt tillstånd. Målen är redan satta, nu senast i Paris i december 2015, då medlemmarna i FN:s klimatkonvention uttryckte starkt stöd för att nå ambitiösa klimatmål. Det blir

Osäkerheter kring värden kan ge skäl att agera med försiktighet tills sakers rätta värde blir känt.

allt mer osäkert om dessa mål kan uppnås givet utsläppsökningar och ett fortsatt beroende av fossila bränslen. Ett möjligt sätt att hantera osäkerheter, både gällande empirisk uppnåbarhet och normativ önskvärdhet, är att formulera försiktigt utopiska mål. Sådana mål är inte bundna av det vi för tillfället vet att vi kan uppnå och det som vi är säkra på att alla är överens om är acceptabla risker, men är inte heller så tillåtande som traditionellt utopiska mål, där uppnåbarheten, och framtida önskvärdhet, kan vara helt okänd. Genom att tillåta högre grader av osäkerhet, men även inkludera lärande gällande uppnåbarhet och önskvärdhet, kan sådana mål justeras. Att vara försiktigt utopiska kan vara ett nödvändigt sätt att formulera alternativ som möjliggör tillräckliga omställningar trots osäkerheter.

Patrik Baard disputerade nyligen i filosofi vid Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), med avhandlingen "Cautiously utopian goals: Philosophical analyses of climate change objectives and sustainability targets".